

Трговскиот дефицит, неговата етиологија и предлог решение за истиот

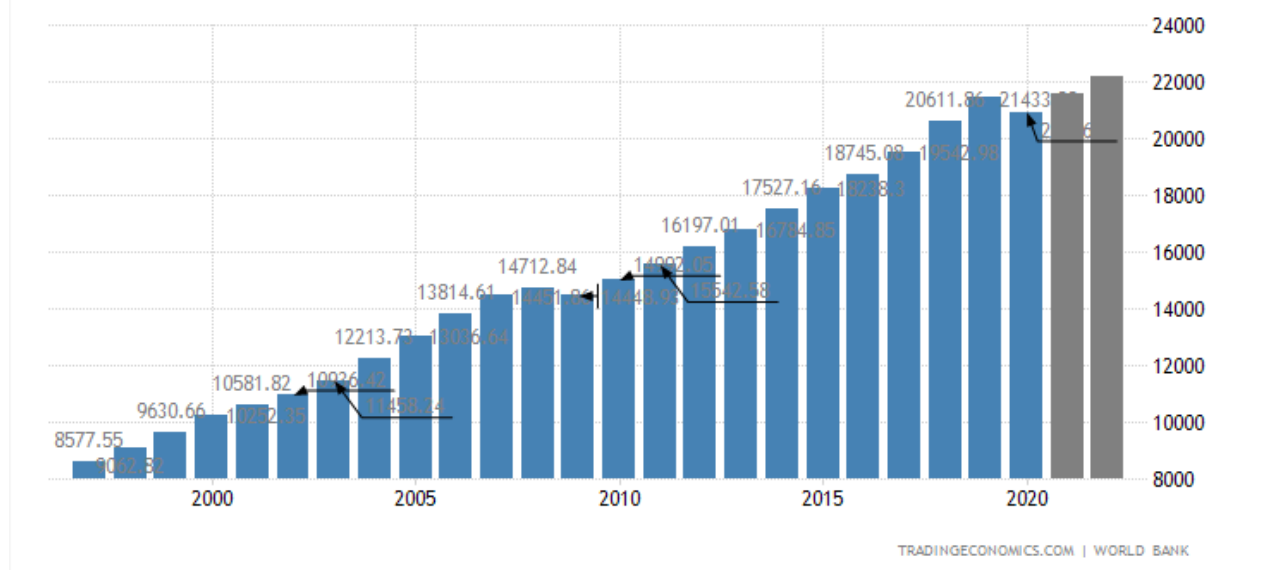
Изработил
Ристе Петров
Насока Финансии
Бр на индекс 084129

Содржина

Поставување на клучни прашања и објаснување на последиците од трговскиот дефицит . .	3
Дали овој начин на функционирање е издржлив?	6
Дали овој раст е вистински, во склад со инфлацијата (реален БДП)?	7
Кои се клучни фактори за развој на економија во подем?	8
Кои се нашите расходи/приходи од страна на државата?	9
Во кои сектори сме суфицитарни во кои сектори сме дефицитарни?	10
Кои ни се трговски партнери?	12
Како би требало да ја оформиме нашата идна надворешната трговска политика?	17

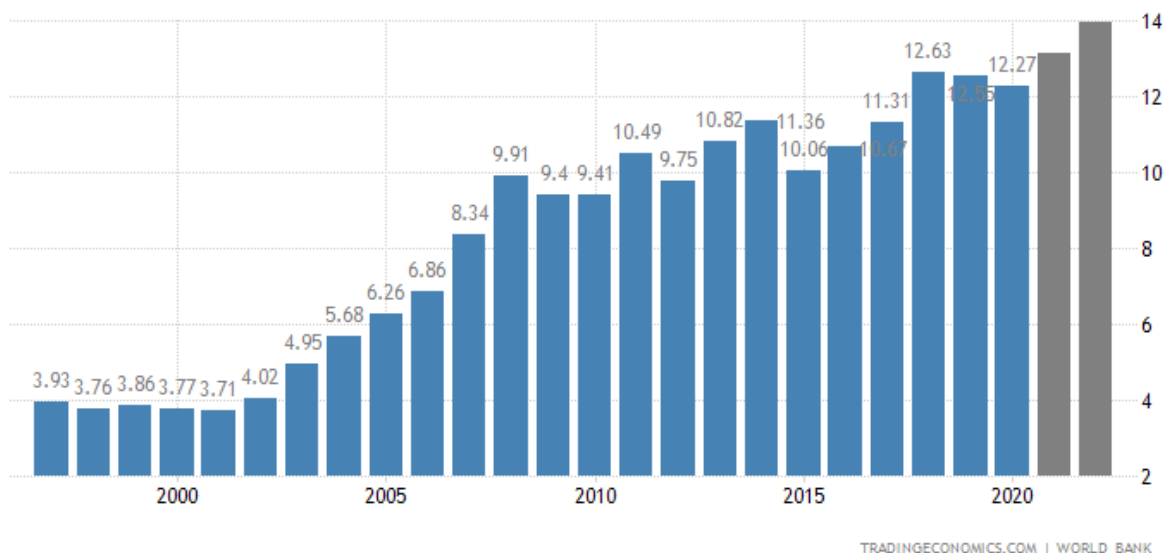
Поставување на клучни прашања и објаснување на последиците од трговскиот дефицит

Република Македонија уште од самото осамостојување од сојузна федеративна република “Југославија” го нема разрешено проблемот со балансирање на трговската размена. Овој проблем претежно на краток рок не претставува голем проблем, како одличен пример за истото е Соединетите Американски Држави кои покрај најголемиот и еден од најдолгите трговски дефицити допринесува до зголемување на нивниот бруто домашен производ на среден рок.

(во милијарди)

Истиот овој тренд со поголеми отстапувања можеме да го забележиме и во растот на нашиот БДП.

(во милијарди)

Дали е ова издржливо?

Дали овој раст е вистински, во склад со инфлацијата (реален БДП)?

Кои се клучни фактори за развој на економија во подем? (Кои економии се моментално во подем?)

Кои сектори се од есенцијална вредност за иднината?

Кои се нашите расходи/приходи од страна на државата?

Кои ни се трговски партнери? (Од кои држави сме извозно зависни, од кои сме увозно зависни?)

Како би требало да ја оформиме нашата идна надворешната трговска економија? (каква економска координација е потребна?)

На овие неколку прашања ќе одговориме во следните неколку страни, овие според моите уверувања и знаење се клучни за просперитетот на нашата целовкупна економија што индиректно би влијаело на животниот стандард на сите граѓани на нашата Република и општата социјално положба на обичниот граѓанин.

Во опсегот на целосната зачувана историја се забележуваат одредени фактори кои влијаат на општиот статус кво во постоењето на едно организирано општество во кои економската стабилност е многу клучен фактор во истиот. Особен значење од економската стабилност е насочувањата на даноците кои ги собира државата, инвестирањето во унапредување на технологијата, образованието, инфраструктурата и други важни развојни свери за унапредување на целосната благосостојба на економијата и општеството у целост. Голем дел од овие експанзивни инвестиции за подобрување на општеството бараат големи финансиски средства, поради тоа државата има потреба на некој начин да се финансира бидејќи ретко кога даноците се доволни за нивно само-финансирање. Алтернативните извори на финансирање се:

- инфлација (која на краток рок има осетливи последици)
- интерно-задолжување (задолжување кон правни и физички лица во форма на
- надворешно – задолжување (задолжување во ММФ, други држави итн.)
- денационализација (продажба на природни ресурси или стратешки локации)

Инфлацијата во ова турболентно време минатиот месец надмина 10% на годишно ниво во нашата република, во америка е за 2% помала, која што е 300% поголема од природната инфлација.

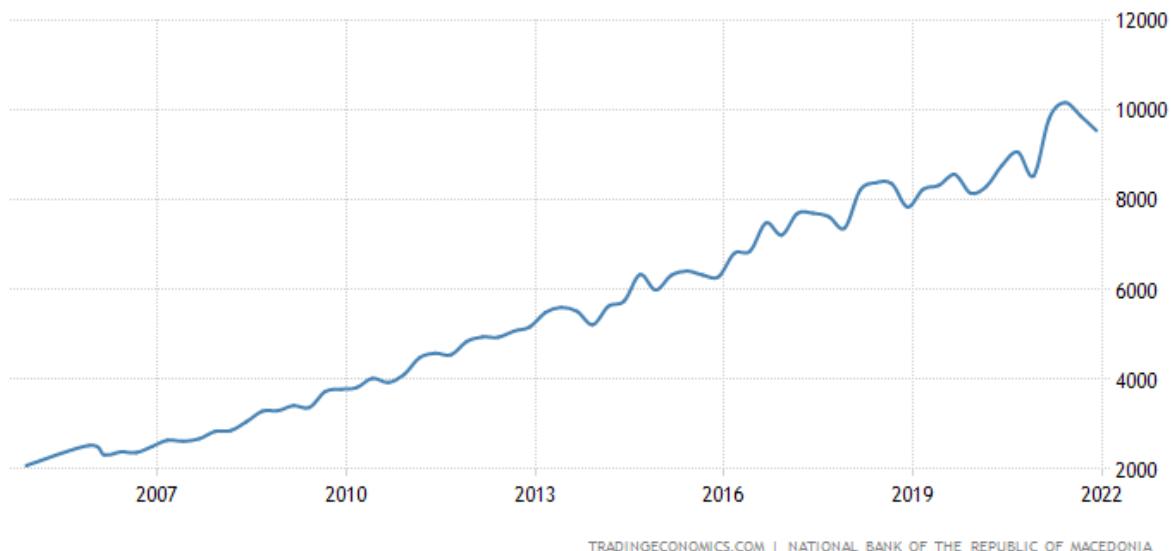
Во менаџерињето на истата нема да навлегуваме, но во следните 5 години овој извор е затворен за користење освен ако инвестициониот проект кој што се предвидува ги надминува последиците од инфлациониот притисок, намалувањето на животниот стандард на просечниот граѓанин и со тоа поткопување на побарувачката за производството на правните лица. Исто така инфлацијата влијае врз кредитото способноста на самата држава поради нарушувањето на самата валута и истовремено намалување на вредноста на производите кои се произведуваат во државата иако тоа би довело до зголемена конкуретност. Оваа конкуретност би била од позла доколку не влијае на опстанокот на претпријатијата и ако паметно се менаџира со опстанувањето на претпријатијата.

Денационализацијата се спроведува во нашата држава се применува преку плаќање на обврзнички хартии од вредност кои за рок од 10 години исплаќаат камата и основица на оштетените физички лица, оваа сума која што ја добиваат се исплаќа во форма на компензација за одземенит имот во периодот на национализација во СФРЈ. Други форми на денационализација постојат но најчесто се применуваат при услови на default. (кога државата ја губи можноста да си ги исплати своите долгови). Примери за ова се продажбата на Грчкото пристаниште Пиреа, нашата денационализација на државните претпријатија како ЕВН, Мобимак, Тутунска банка и др. (иако истото се изведе како јавноприватно партнерство со цел да се најде подобар менаџерски тим и сврзувањето на интересите на странските мотиви за профит и мотивот на државата да го отргне товарот за менаџирање на истите.)

Интерното-задолжување во нашата република е доста не искористен ресурс, но тоа е доста предвидливо во земја во развој во која самиот пазар на капитал не е толку голем и развиен во споредба со големите светски сили. Сепак обврзнички хартии од вредност се издаваат годишно на краток, среден и долг рок, последна издадена државана обврзница е 15 годишната обврзница со принос од 3.1%. Исто така голем удел во истото игра вредноста на валутата и кредитото способноста на државата и нејзиното задолжување по БДП.

Истите фактори кои што ги спомнавме за интерното задолжување играат во екстерното задолжување, Нашата држава претежно ги користи Европските фондови за интеграција и развој, фондовите на Светска Банка и ММФ. Дел од овие финансиски пакети се во форма на грантови но мнозинството се во форма на ниско каматни кредити. Овие кредити го финансираат развојот и напредокот на БДП.

Ова се случува делумно поради отсуството од доволно производство за подребите на републиката и неправилната специјализација кон поприносните сектори на производство. Со исправање на овие грешки би допринело до искоренувањето од потребата на надворешно финансирање, но истото не би било возможно додека не се воспостави трговски суфицит.

Нашето тековно екстерно задолжување е 9547.34 милиони евра со тековен трговски дефицит од 200 милиони американски долари годишно што допринесува до дополнително влошување на кредитоспособноста на самата република.

На овој ист тренд не е имуна ниту најголемата светска сила америка, каде што ја увидовме истата ситуација со користење на трговскиот дефицит со цел да се одржи потаномошниот раст и развој на БДП. Тековниот надворешен долг изнесува 23 370 708 000 000 \$ со трговски дефицит од 217.88 милијарди долари.

Дали овој начин на функционирање е издржлив?

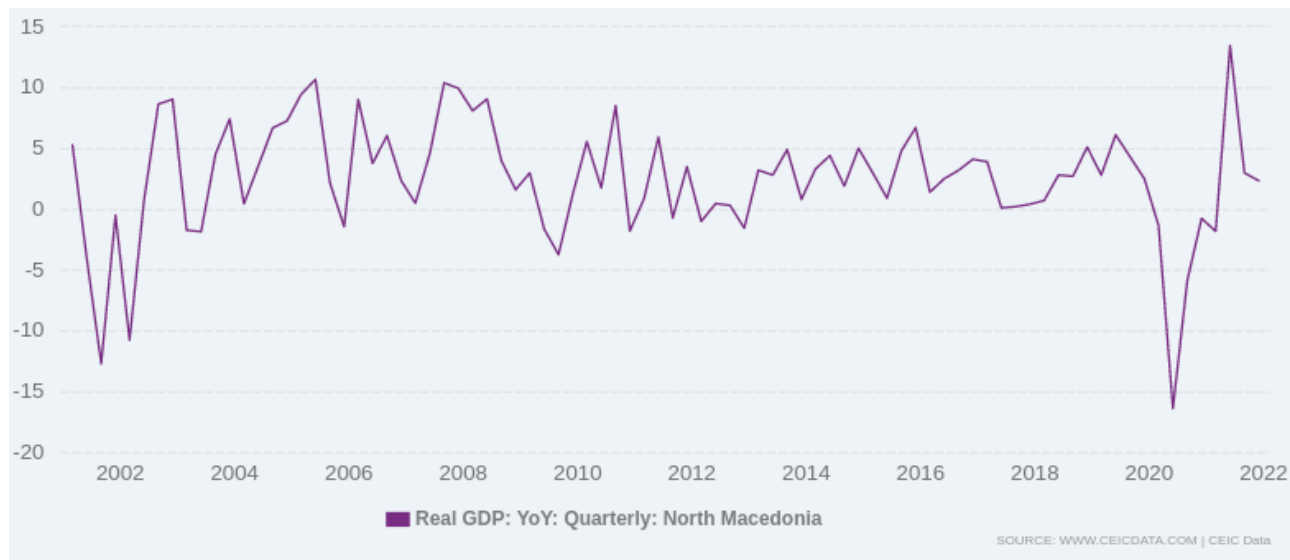
Овој долг со текот на времето е се поголем и ова допринесува до економска деградација доколку задолжените средства не се користат за правилно насочување на развојот. Со тоа се онеспособува идниот развој и со тоа се ризкува идниот напредок и идната сигурност со намалувањето на идниот буџет на државата.

Исто така зголемените трошоци за финансирање на нефикасна експанзивна политика, доведува до воведување на скратување на клучните јавни добра како што се здравството, образованието, социјалната заштита, полицијата, пожарната, армијата кои се од есенцијално значење во модерниот начин на живот. Во историјата, било која форма на држава кога почнувала да скратува на овие есенцијални јавни добра го започнувала почетокот на нејзината деградација и истовремено пропаѓање на истата како ентитет, кој се одвивал со децение па со векови. Како што рим не се изградил во еден ден исто така неговиот пад бил дури скоро 1/3 долг како неговото создавање. Како инцијатор на падот бил наследникот на Marcus Aurelius, Commodus кој го започнал падот во 180 год и истиот траел се до 500 год. (Римската империја постоела од 700 год п.н.е до 500 год). Commodus покрај што ја осиромашил државата на краток рок, тој го продал клучот кон сенатот неговиот дом и градот на најголемиот понудувал. Ова предизвикало до незадоволство од населението, глад и воен преврат. И истото настанало поради неговата дисруптивна економски и политички дејствија, како што биле инфлацијата, денационализацијата, скратувањето на јавните добра, зголемување на даноците. Иако овој пример не го содржи трговскиот дефицит како клучен фактор во генезата на падот на Рим, сепак можеме да потврдиме дека економската стабилност е есенцијална во опстанокот на едно општество, а секое загрозување на истиот доведува до тешки времиња.

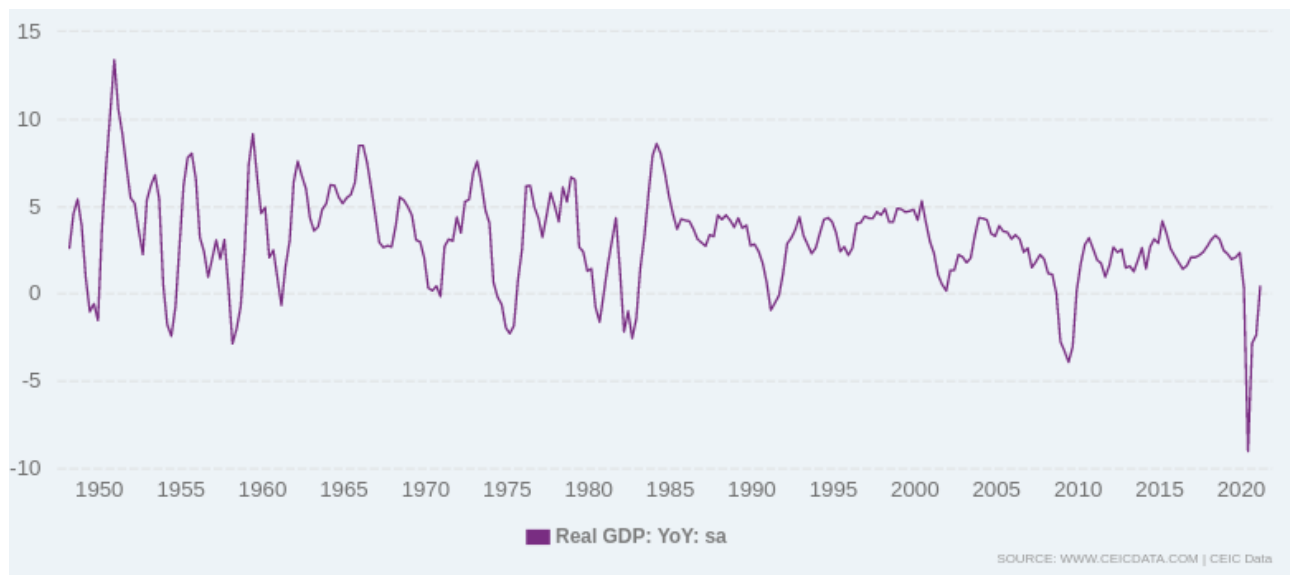
Според ова може да заклучиме дека трговскиот дефицит не е издржлив на долг рок, и затоа трговскиот дефицит треба да биде клучен преоритет за секоја држава која очекува да опстане и да си го одржи своето статус кво и начин на живот.

Дали овој раст е вистински, во склад со инфлацијата (реален БДП)?

Ако направиме компаратива може да забележиме дека минатиот раст на БДП, без вкalkулирање на инфлацијата како клучен фактор доведува до заблуда на позитивен раст и тоа не само кај нас туку и во Соединетите Американски Држави.

Реален БДП на Македонија во %

Реален БДП на САД во %

Можеме да забележиме дека со секој пазарен волитет, поради не можноста за рестриктивна фискална политика имаме инхибирање на реалниот раст на БДП и истовремено продлабочување на трговскиот дефицит се повеќе и повеќе.

Кои се клучни фактори за развој на економијата на подем?

Фактори кои ги карактеризираат успешни економии во развој се:

- Капитални инвестиции
- Конструиран план за трговска политика
- Политичка стабилност
- Конзистентост во монетарна и фискална политика
- Максимизирање на пазарната економија
- Солидни финансиски пазари (со добри услови)
- Социјална стабилност (вредности, верувања, соц. кохезија)
- Образование (развој и стандардизација)
- Иновативност

Повеќето од овие фактори сами по себе се објаснуваат, најмногу внимание би посветил на капиталните инвестиции, социјална стабилност и конзистентоста на монетарната и фискалната политика.

Конзистентоста на монетарната и фискалната политика оди рака под рака со политичката и социјалната стабилност. Бидејќи луѓето со својата подршка ја гласаат менаџерската структура на општеството без разлика дали е авторитативно или демократиско. (социјална стабилност). Политичката стабилност влијае врз монетарната и фискална политика бидејќи од истата директно зависи истата политика, фискалната политика е под влијание директно со експанзивните и рестриктивните одлуки на политичката власт, монетарната е под индиректно влијание со назначување на гувернери на народната банка и политички притисок врз менаџерските структури на монетарната политика. (иако во теорија би требало да има оделеност, во пракса најчесто нема)

Социјалната стабилност е есенцијално значење бидејќи од истата скоро зависат сите фактори, од кои би ги потенцирал образованието и иновативност. Многу од нас гледаат на луѓето како извршители а не како средства од гледна точка на државата. Државата зависи од нејзините средства (луѓето) исто како и претпријатијата, ако истите средства не се доволно вредни за да се поризведе посакуваниот резултат. Затоа иднината зависи од социјалната стабилност која би требало да промовира образование, иновативност, раст и развој на луѓето кои што ја сочинуваат државата. Дали тоа навистина е случај кај нас? Не би дебатирал на таа тема, ако ја погледнеме положбата во која се наоѓаме не би бил оптимист за нашата иднина како општество и општо земено како социјалната стабилност влијае врз другите фактори кои што ни се во еднај задоволителни услови за некаков развој. Поврзните точки врз другите фактори се доколку има раздор врз социјалната стабилност – кохезија би допринело до политичка нестабилност, неконзистентност во општествената насока, со еден збор раздор, во кој би се создала нееднаков и непропорционален раст меѓу луѓето кои го сочинуваат општеството.

Капиталните инвестиции се важни бидејќи ги овозможуваат иновативните идеи и ги овозможуваат просперитето на пазарната економија. Без инфраструктура практично не постои економија, одличен пример за истото е африка, и како истата назадува во оние региони каде што инфраструктурата не постои. Моментално Кинеското влијание и инфраструктурните проекти ја подобруваат ситуацијата нормално со мутуален бенефит но сепак овој факт претставува клучен фактор за развојот на една економија. Америка во блиска иднина доколку не превземе мерки да ја обнови и доразвие својата инфраструктура (мноштвото од истата создадена после Втората Светска Војна) може да се соочи со големи логистички и економски последици. Исто така Кинескиот раст се должи на самите капитални подвизи кои ги извршија во раните 2000 години.

Кои се нашите расходи/приходи од страна на државата?

Нашата република претежно ги добива приходите од даноци, (56.6% од сите приходи).

Персонален данок на доход има удел од 1/10 во приходите

Данокот на добивка има удел од 1/20 во приходите

ДДВ-то допринесува до ¼ во целовкупните приходи

Акцизата допринесува до 12% од целовкупните приходи

Царините учествуваат со минамален удел од 3%

Остатокот од придонесите се донекаде неисплатливи,

¼ од пензиите кои што се издаваат не се покриваат од доприносите за пензии

½ од здравствените трошоци не се покриени од придонесите кон ФЗОМ.

Донациите допринесуваат до 2% од целовкупните приходи во просек.

Расходите во државата се сегментирани на следниов начин

- 1/10 од расходите се насочени кон капитални инвестиции
- 1/10 од расходите се насочени кон плати и надоместоци за државно вработените
- 1/10 од расходите се насочени кон субвенции и слични трансфери
- 43.7% се оделуваат за социјални трансфери (ФЗОМ, пензии, социјално)
- 3.38% се оделуваат на годишно ниво во просек кон финансирање на каматите кои што доспеваат за искористените кредити.

Бруто буџетското салдо во просек е околу дефицитарно 30 милијарди денари (462 милиони евра)

или вклучувајќи ги капиталните инвестиции околу 52 милијарди денари. (853 милиони евра)

Според ова можеме да заклучиме дека системот за пензии и здравствена заштита ни е практично не функционален и допринесува кон задолжувањето на нашата република. Исто така можеме да заклучиме дека трошиме иста сума на средства кон плати и надоместоци за државно вработените колку што трошиме за капитални инвестиции.

Тоа покренува прашања, дали најдобро раководиме со нашите средства со кои располагаме?

Дали ни е ефикасна државната администрацијата?

Дали ни се исплатливи јавните добра?

Дали има злоупотребувања на буџетот на државата?

Дали треба да бидеме поселективни во издавањето на социјална заштита?

Дали социјалната заштита ние е доволно ефикасна и ефективна?

Дали ги бираме правите капитални инвестиции?

Дали сме презадолжени и плаќаме голем процентуален удел за финансирање на нашето постоење?

Дали треба да ги зголемиме придонесите кон буџетот?

Дали треба да ги намалиме расходите?

Одговорите ги оставам на вашиот субјективитет, вашите претходни искуства со јавните добра, вашата перцепција кон државата. Овој процес на воспоставување на баланс во буџетот на државата е комплициран и тежок процес, истиот бара големи отстапки и истиот е доста динамичен под влијание на надворешните фактори и факторите на зачувување на социјалната и политичката стабилност.

Идеално би било да можеме да бидеме суфицитарни во самото буџетирање на државата, но дали е тоа возможно е? Кога скоро секоја модерна држава се наоѓа во задолженост над 50% од БДП.

Во кои сектори сме суфицитарни во кои сектори сме дефицитарни?

Ако ја увидиме Трговската размена на нашата република можеме да забележиме дека сме во трговски дефицит, поради самите светски нарушувања предизвикани од КОВИД-19 во мојата анализа ги земав во предвид податоците од 2019 до q1 2022. Исто така со цел да ја олесниме анализата, ги искористив STIC калсификациите поради помалата категоризација на секторите кои учествуваат во трговската размена.

Суфцитарни сектори се:

1. Пијалоци и тутун
2. Суровини – нејадливи (од кои 2.8 Метали и деланки е најголем придонесител за суфицит)
- (а најдефицитарен е 2.4 Дрво и тапи и 2.2 Семенски масла)
5. Хемикали и слични производи (најсуфицитарен е 5.9 останти хемиски производи)
8. Останати производствени производи (најсуфцитарен е 8.2 Мебел и сл и 8.4 Додатоци и облека)

Дефицитарни сектори се:

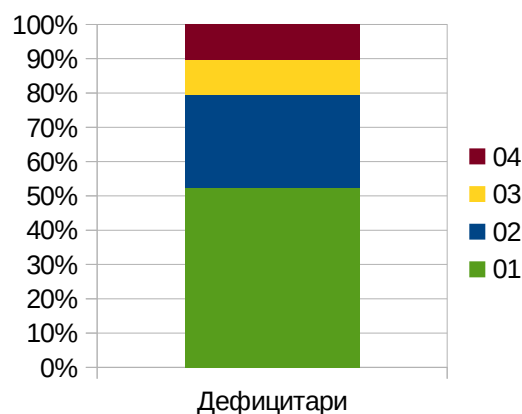
0. Храна и животни (сите освен 0.5 Овошје и Зеленчук се дефицитарни)
3. Минерални горива и мазива (најдефицитарен е 3.3 Нафтени продукти и 3.5 Електрична енергија)
6. Производствени продукти (сите се дефицитарни од кои само 6.7 Железо и Челик се суфицитарни)
7. Машини и транспортна опрема

Конфликтот со Украина, КОВИД-19 и кризата за енергенси го подгреа прашањето кои сектори доведуваат до влошување на трговскиот дефицит?

Како есенцијални сектори кои доведуваат до влошување на дефицитот се:

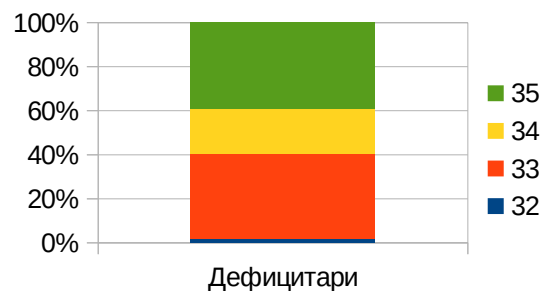
- 0. Храна и животни, покрај добрите услови за одгледување на храна и релативно евтините трошоци за труд сепак во овој сектор сме дефицитарни.

01 Месо и месни продукти	-127,312
02 Млечни производи и јајца	-66,144
03 Риба и морски плодови	-24,888
04 Житарки и житарни продукти	-24,876

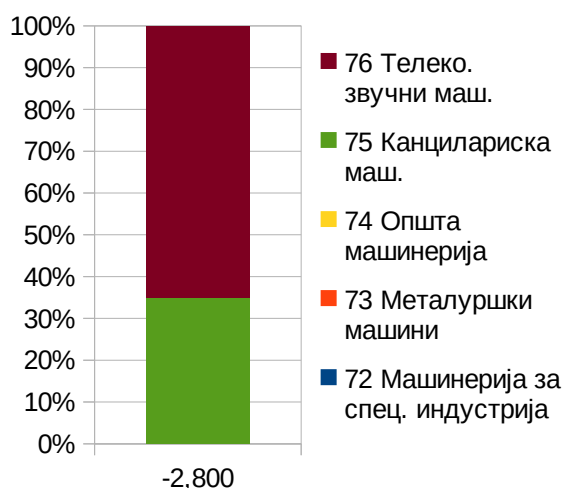
- 3. Минерални горива и мазива, овој сектор иако е доста поларизиран против нашите природни ресурси, можеме да ја принамениме необработливата слободна површина во соларни колектори и да добиеме предност со енергетски суфицит.

32 Јаглен, кокс, брикети	-38572
33 Нафтени продукти	-895,888
34 Природен гас, ЛПГ	-468,144
35 Електрична енер.	-902,796

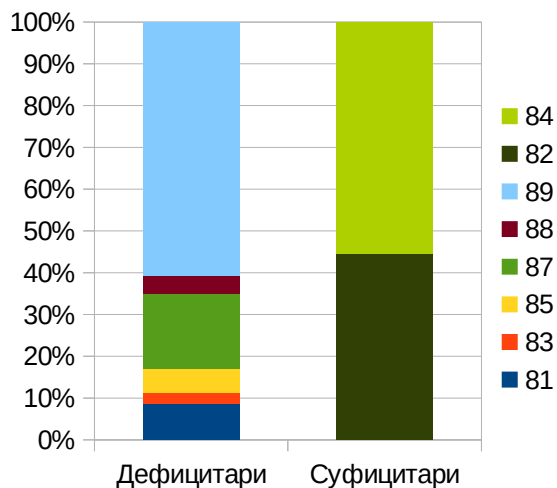
- 7. Машини и транспортна опрема, покрај самиот факт дека нашата економија нема голема историја за производство на истите, сепак истите се есенцијални во зголемувањето на продуктивноста со што би се намалиле трошоците за зголемување на обемот на самите други производствени текови.

71 Генератори и сл. машинерија	-2,800
72 Машинерија за спец. индустрија	-175,056
73 Металуршки машини	-34,748
74 Општа машинерија	-23,128
75 Канцилариска маш.	-109,272
76 Телеко. звучни маш.	-202,520

- 8. Останати производствени производи – покрај тоа што овој сектор не е во дефицит истиот е доста важен бидејќи нема потреба од природни богатства за истиот да просперира, за истиот е потребна работна сила и инвоативност за да напредува.

81 Бараки, санитарии, осв. и сл	-26,756
82 Мебел и сл	237,096
83 Куфери и сл	-8,468
84 Додатоци за облека	294,452
85 Обувки	-17,728
87 Тех. инструменти	-56,752
88 Фотографска опр.	-13,440
89 Останато	-189,748

Покрај тоа што графикот не прикажува суфицит во овој сектор, сепак има суфицит од околу 218 милиони \$

Кои ни се трговски партнери?

Поради околностите во кои ја води статистиката нашиот завод за статистика за надворешната трговија која ја обавуваме донекаде сме ограничени со податоците. Покрај ова сепак можеме да увидеме одредена ориентациона слика за нашите главни увозни и извозни трговски партнери подетално.

(идеално би било доколку можеме да ги одделиме увозните/извозните удели по подкатегија)
(на пример ако знаеме кои ни се точни извозни партнери за 8.4 и 8.2 ,а увозни за останатите)
(дефицитарни подкатегији)

Податоците се за Q1 2022

Извозни партнери со удел над 1% од вкупен извоз   Увозни партнери со удел над 1% од вкупниот увоз
без класификација по категории се: без класификација по категории се:

DE	966169057	GB	477913903
BG	110369620	GR	333023736
XK	93178282	DE	276400382
RS	85600789	CN	214729180
GR	73768535	RS	208162905
IT	70717291	BG	190400054
HU	66625317	TR	179726797
TR	55221515	RU	125792081
GB	50021441	IT	118518178
NL	47711981	PL	84035409
ES	45239730	RO	77494535
BE	39995438	UA	54072499
US	39459386	HU	52457314
SK	39174637	SI	44308673
SI	35654468	NL	44260976
CZ	35258981	CH	42958947
RO	31193433	XK	39229397
HR	29190263	AT	37663954
BA	25545846	JP	37154704
AL	25386373	US	36491542
PL	24609524	FR	35979388
AT	22899647	LU	35580056
FR	20161623	CZ	34288626

Нето трговска размена со Германија е 690 милиони \$

- Суфицит во категории: 1 ,2 ,5 ,7 ,8 ,

- Дефицит во категории: 0 ,3 ,4 ,9 ,

Нето трговска размена со Косово изнесува 54 милиони \$

- Суфицит во категории: 0 ,1 ,4 ,6 ,7 ,8 ,9 ,

- Дефицит во категории: 2 ,3 ,5 ,

Нето трговска размена со Словакија изнесува 24 милиони \$

- Суфицит во категории: 1 ,2 ,7 ,8 ,

- Дефицит во категории: 0 ,3 ,5 ,6 ,

Нето трговска размена со Шпанија изнесува 16 милиони \$

- Суфицит во категории: 7 ,

- Дефицит во категории: 0 ,1 ,2 ,3 ,4 ,5 ,6 ,8 ,9 ,

Нето трговска размена со Унгарија изнесува 14 милиони \$

- Суфицит во категории: 7 ,8 ,

- Дефицит во категории: 0 ,1 ,2 ,5 ,6 ,

Нето трговска размена со Белгија изнесува 11 милиони \$

- Суфицит во категории: 1 ,7 ,8 ,9 ,
- Дефицит во категории: 0 ,2 ,3 ,4 ,5 ,6 ,

Нето трговска размена со Албанија изнесува 6 милиони \$

- Суфицит во категории: 3 ,6 ,
- Дефицит во категории: 0 ,1 ,2 ,4 ,5 ,7 ,8 ,

Нето трговска размена со Босна и Херцеговина изнесува 5 милиони \$

- Суфицит во категории: 1 ,5 ,6 ,
- Дефицит во категории: 2 ,3 ,4 ,7 ,8 ,9 ,

Нето трговска размена со САД изнесува 2 милиони \$

- Суфицит во категории: 0 ,1 ,4 ,6 ,
- Дефицит во категории: 2 ,3 ,5 ,7 ,8 ,9 ,

Нето трговска размена со Обединето Кралство изнесува **-427 милиони \$**

- Суфицит во категории: 0 ,2 ,3 ,8 ,9 ,
- Дефицит во категории: 1 ,5 ,6 ,7 ,

Нето трговска размена со Грција изнесува **-260 милиони \$**

- Суфицит во категории: 1 ,2 ,8 ,9 ,
- Дефицит во категории: 0 ,3 ,4 ,5 ,6 ,7 ,

Нето трговска размена со Турција изнесува **-124 милиони \$**

- Суфицит во категории: 0 ,1 ,3 ,4 ,5 ,6 ,7 ,8 ,9 ,
- Дефицит во категории: 2 ,

Нето трговска размена со Србија изнесува **- 120 милиони \$**

- Суфицит во категории: 5 ,
- Дефицит во категории: 0 ,1 ,2 ,3 ,4 ,6 ,7 ,8 ,9 ,

Нето трговска размена со Бугарија изнесува **- 80 милиони \$**

- Суфицит во категории: 0 ,1 ,3 ,4 ,6 ,7 ,9 ,
- Дефицит во категории: 2 ,5 ,8 ,

Нето трговска размена со Полска изнесува **-59 милиони \$**

- Суфицит во категории: 2 ,8 ,9 ,
- Дефицит во категории: 0 ,1 ,3 ,4 ,5 ,6 ,7 ,

Нето трговска размена со Италија изнесува **-47 милиони \$**

- Суфицит во категории: /
- Дефицит во категории: 0 ,1 ,2 ,3 ,4 ,5 ,6 ,7 ,

Нето трговска размена со Романија изнесува **-46 милиони \$**

- Суфицит во категории: 0 ,2 ,8 ,
- Дефицит во категории: 1 ,3 ,4 ,5 ,6 ,7 ,8 ,9 ,

Нето трговска размена со Словенија изнесува **-8 милиони \$**

- Суфицит во категории: 1 ,2 ,3 ,
- Дефицит во категории: 0 ,4 ,5 ,6 ,7 ,8 ,9 ,

Овие 18 држави го сочинуваат скоро 90% од волуменот на меѓународното тргување со тоа ја претставивме сликата за општата нето трговска размена. Иако ова не е

Сега би погледнале по сектор од кои топ 5 држави сме нето трговско суфицитни и дефицитни по сектор по сектор. Доколку ги имавме податоците и за потсекторите ќе можевме да направиме анализа на нашите слаби и појаки подсектори, т.е би навлегле кој stakeholders и од кои држави зависиме за увоз на нашите најувезени видови стоки и истото за извозот. (нашите најголеми партнери на кои ги извезуваме нашите производи кои ни допренесуваат до суфицит по сектор)

Во секторот 0.Храна и животни од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

XK	91,284,742	SK	-370,664	HU	-4,916,493	PL	-9,900,532
RO	3,521,459	BG	-1,188,984	IT	-5,850,531	DE	-12,160,101
GB	1,443,513	BE	-2,035,021	ES	-6,344,028	RS	-31,471,715
AL	1,367,035	BA	-2,164,889	GR	-6,819,058		
US	115,478	SI	-4,018,270	TR	-8,212,131		

Во секторот 1.Пијалоци и тутун од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

XK	12,041,775	AL	962,528	ES	-103,398	PL	-930,450
GR	10,516,156	DE	759,630	TR	-103,883	RO	-2,375,129
BA	1,501,247	SK	658,854	IT	-176,519	BG	-2,806,370
US	1,246,970	SI	305,251	GB	-502,506	RS	-4,298,089
BE	1,007,694			HU	-556,972		

Во секторот 2. Суровини -нејадливи освен нафта од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

BG	44,184,702	DE	1,898,870	BE	-20,799	BA	-1,045,277
GR	6,013,217	RO	1,766,895	IT	-123,566	XK	-1,057,342
PL	5,105,612	SI	1,180,778	HU	-146,119	RS	-5,411,488
GB	3,112,544	TR	1,161,310	ES	-159,504		
AL	2,951,709	SK	5,468	US	-408,746		

Во секторот 3. Минерални горива и мазива од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

SI	6,550,531	PL	-211,399	TR	-3,011,675	HU	-4,970,352
GB	419,673	BE	-267,633	US	-3,026,709	XK	-19,536,554
		SK	-324,553	IT	-3,696,395	RS	-40,441,335
		ES	-402,194	AL	-4,673,558	BG	-105,679,282
BA	-21,060	DE	-936,144	RO	-4,712,011	GR	-251,509,848

Во секторот 4. Животински и растителни масти од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

XK	29,217,148	RO	-210	ES	-67,056	BG	-1,451,515
AL	556,343	TR	-10,428	SI	-100,576	RS	-8,841,773
US	434	PL	-12,168	BA	-120,896		
		BE	-28,097	IT	-436,465		
		DE	-34,724	GR	-523,673		

Во секторот 5.Хемикалии и слични производи од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

DE	557,957,946	XK	-70,956	ES	-5,717,636	TR	-15,769,757
BA	4,849,950	SK	-1,157,330	PL	-6,469,454	IT	-16,590,969
AL	4,510,766	RO	-2,964,867	BE	-6,806,971	GB	-117,536,641
RS	4,186,294	SI	-5,222,445	GR	-6,874,093		
BG	1,204,925	HU	-5,349,249	US	-6,966,713		

Во секторот 6.Производи по кат. од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

US	19,486,220	AL	-37,432	RS	-7,335,869	RO	-34,571,416
XK	6,707,956	SK	-692,982	BE	-7,747,259	DE	-39,559,084
BA	3,346,876	ES	-2,955,098	HU	-12,088,447	PL	-42,843,272
		SI	-4,339,509	GR	-15,819,056	TR	-45,680,110
		IT	-5,729,174	BG	-15,970,126	GB	-323,062,613

Во секторот 7. Машини и транспортна опрема од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

DE	116,866,894	SK	15,185,843	GR	-826,868	PL	-5,555,944
HU	34,637,302	AL	844,396	BG	-1,143,166	RO	-10,116,292
ES	32,993,895	SK	658,854	SI	-1,357,777	IT	-13,791,355
BE	22,942,655	SI	305,251	GB	-2,644,955	RS	-24,128,811
XK	21,253,381	BA	-428,603	US	-3,891,316	TR	-25,919,036

Во секторот 8.Останати производствени производи од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

DE	65,060,340	BE	4,225,137	AL	319,788	US	-3,187,498
GB	10,874,778	XK	3,732,751	TR	-103,883	RS	-4,822,428
SK	10,671,370	RO	3,224,661	IT	-176,519	TR	-26,334,266
HU	7,558,333	BG	2,888,576	GB	-502,506		
GR	6,587,152	PL	1,391,510	HU	-556,972		

Во секторот 9.Некласифицирано од топ 18 држави кои ни ја формираат Трговската размена.

XK	3,554,265	GR	869	SI	-1,051	DE	-84,954
SK	364,282	PL	210	ES	-9,382	BA	-243,319
BE	6,498			IT	-48,899	US	-400,278
GB	3,745			BG	-69,195	TR	-625,306
RS	3,100			RO	-74,190		

Според овие податоци може да заклучиме дека следниве држави имаат голем удел во нашата надворешна трговија преку:

Увозно и извозно зависни за Германија поради капиталните инвестиции кои што ги има остварено самата држава.

Од Бугарија извозно зависни сме за Суровини - нејадливи освен нафта.

Од Косово сме извозно зависни за пласирање на храна, пијалоци и тутун, животински и растителни масти и некласифицирани продукти, а само се увозно зависни од Минерални горива и мазива поради увозот на јаглен.

Од Велика Британија само сме извозно зависни за останати производствени производи, и од истата зависиме во повеќе сектори како што се Хемикалии и сл. материи и Производи по кат.

Од Грција само извозно зависни за Пијалоци и Тутун, а увозно зависни сме од храна и животни и растителни и животински масти.

Од Турција увозно зависни сме од Храна и животни, Производствени мат. и останати производствени материјали

Од Полска увозно зависни сме од Храна и Животни и Производствени мат.

Од Србија увозно зависни сме од Храна и Животни, Растителни и животински масти. Можеме практично да кажеме доколку ги заостриме односите со србија може да се предизвика криза за прехрана на нашата нација.

Како би требало да ја оформиме нашата идна надворешната трговска политика?

Како едно резиме од целава ситуација, Македонија доколку сака да се ослободи од трговскиот дефицит мора да тргне по трнлив пат, кој што би бил пресудлив за идното постоење на државата. Би требало да ја зголеми ефикасноста на буџетот на државата и да ги пренасочи сега неефикасно искористените ресурси кон поголем процент на капитални инвестиции.

Поради идните очекувања за зголемена светска популација, доколку Македонија би сакала да остане конкуретна на светскиот пазар мора да насочува средства кон развој на технологијата и техниката и да се преоритира кон секторите кои се очекуваат да бидат дефицитарни за опстојувањето на светот. Како што се:

- Енергетиката
- Производството на храна и животни (сектори 0, 1 според STIC)
- Технички развој и технологија (сектори 7,8 според STIC)

Ова може да се оствари со стимулации за просперитетните сектори и дестимулирање на непотребните и неостварливите сектори како што се:

- Производството на полупроизводи/суровини
- Производство на производи кои што бараат големи трошоци за економија од обем и намалена ефикасност.
- Производство на производи со кои што не може да се влијае на ниту една од силите на Porter кои што би биле клучни за сите економски претпријатија ширум светот.

Како друг преоритет би бил калкулирање на ризиците за соработка со различните трговски партнери моментално Македонија е позиционирана и увозно/извозно зависна од Западна Европа и Еу (со исклучок на Србија/Русија во прехраната и Кина/Индија во полупроизводите и Суровините[од кои скоро цел свет зависи]). Овој аспект на калкулација се заструва со конфликтот во Украина и тензиите на глобално ниво, бидејќи без распоредување на ризикот од дизерфикација на трговските партнери може да доведе до капитулација доколку некоја од трговските земји од која сме увозно/извозно зависни капитулира или западне во криза може да падне врз нашата економија како кула од карти. Како што видовме имаме околу десетина трговски партнери од кои зависиме, ако го споредиме тоа со Германија, Русија, Кина, Америка. Нивните најнеразвиени сојузни држави/региони имаат поголем број на клучни стратешки од нас.

Да резимираме четири аспекти на справување со иднината и трговскиот дефицит се:

- Зголемување на ефикасноста на државните институции/буџетот
- Преорентација и формирање на конкуретна долгорочна трговска стратегија
- Дизерфикација на трговските партнери

ИЗВОРИ

1. makstat.stat.gov.mk
2. finance.gov.mk
3. tradingeconomics.com
4. Државни обврзници 18.05 (15год) -<https://www.mse.mk/mk/news/17/5/2022/listing-of-government-bonds-on-the-macedonian-stock-exchange>
5. ceicdata.com
6. Principles for Dealing with the Changing World Order: Why Nations Succeed and Fail – Ray Dalio ISBN 1982160276
7. Надворешна Трговија – Ирена Кикеркова
8. Прилог калкулација во ексел формат – изведена според податоците од makstat.gov.mk